

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www.economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 10, 2019 | 31.10.2019 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.10.18](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.18)

УДК 339.477:351.83

*В. П. Приходько,  
д. е. н., професор., завідувач кафедри міжнародних економічних відносин,  
Ужгородський національний університет  
ORCID: 0000-0002-1354-5195  
Ян Голоніч,  
доктор філософії у галузі соціальної роботи,  
Університет Коменського (Братіслава, Словаччина)  
ORCID: 0000-0003-2165-0275  
В. О. Бобрик,  
аспірант, Ужгородський національний університет  
(Ужгород, Україна)  
ORCID: 0000-0002-2315-1376*

## **ТРАНСКОРДОННЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В КАРПАТСЬКОМУ ЄВРОРЕГІОНІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ**

*V. Prikhodko  
Doctor of Economics, Professor,  
Head of the Department of International Economic Relations,  
Uzhhorod National University  
J. Golonich  
Doctor of Philosophy in the field of social work Comenius University (Bratislava, Slovakia)  
V. Bobryk  
Postgraduate student, Uzhgorod National University*

## **TRANSBOUNDARY ECONOMIC COOPERATION IN THE CARPATHIAN EUROREGION IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE SPATIAL DEVELOPMENT**

*Метою статті є дослідження транскордонного економічного співробітництва в Карпатському Єврорегіоні в контексті сталого просторового розвитку на прикладі українсько-словацьких відносин.*

*У процесі дослідження використовувались: загальнонаукові методи, зокрема: методи узагальнення – для дослідження особливостей транскордонного співробітництва; метод систематизації – для визначення закономірностей формування та реалізації міжрегіонального економічного співробітництва; системний підхід – для визначення основних напрямів формування ефективного транскордонного економічного співробітництва.*

*Проаналізовано розвиток транскордонного економічного співробітництва в Карпатському Єврорегіоні в контексті сталого просторового розвитку на прикладі українсько-словацьких відносин. Визначено, що території України та Словаччини, які входять до Карпатського Єврорегіону мають значний невикористаний потенціал та суттєву потребу у сприянні*

подальшому розвитку, покращенні координування і співпраці через співробітництво міжнародних організацій. Дані прикордонні території транскордонного економічного співробітництва характеризуються як регіони з низькими доходами, високим рівнем безробіття, недостатнім використанням економічних ресурсів (капіталу і праці), проте мають високу наукову активність, оскільки тут знаходиться велика кількість університетів та коледжів, що є центрами наукових досліджень, технологічного розвитку та інновацій, інтенсивного навчання та підготовки кадрів.

Наявність у прикордонних районах активних регіональних інноваційних центрів Словацького технічного університету та Ужгородського національного університету робить реальним запровадження інноваційної моделі прикордонного співробітництва господарських суб'єктів, наукових установ, для яких головною метою є посилення інтегральної конкурентоспроможності регіонів. Цьому сприятимуть позитивні зміни у формуванні інституцій інноваційного розвитку в Україні (створення технопарків, наукових парків, індустріальних парків і кластерів тощо).

Перспективною є співпраця прикордонних регіонів в інноваційному розвитку, які мають значний і в недостатній мірі використовуваний для цих цілей науково-технічний потенціал, потенціал виробничої кооперації, поставок сировини, компонентів, технологій та know-how між словацькими та українськими підприємствами. Відповідно надзвичайно актуальним питанням в сучасних умовах є формування міжнародних кластерів у цих галузях та супровід цих проектів у вигляді відповідних міжурядових угод і програм. Актуальними для української сторони є різні форми взаємодії інвесторів та органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування.

Наукова новизна полягає у обґрунтуванні основних напрямів розвитку транскордонного економічного співробітництва в Карпатському Єврорегіоні в контексті сталого просторового розвитку на прикладі українсько-словацьких відносин.

Отримані результати дослідження направлені на розвиток практики транскордонного економічного співробітництва в Карпатському Єврорегіоні в контексті сталого просторового розвитку на прикладі українсько-словацьких відносин.

*The aim of the article is to study cross-border economic cooperation in the Carpathian Euroregion in the context of sustainable spatial development on the example of Ukrainian-Slovak relations.*

*In the process of research the following were used: general scientific methods, in particular: generalization methods – to study the peculiarities of cross-border cooperation; systematization method – to determine the patterns of formation and implementation of interregional economic cooperation; system approach – to determine the main directions of formation of effective cross-border economic cooperation.*

*The development of cross-border economic cooperation in the Carpathian Euroregion in the context of sustainable spatial development on the example of Ukrainian-Slovak relations is analyzed. It is determined that the territories of Ukraine and Slovakia, which are part of the Carpathian Euroregion, have significant untapped potential and a significant need to promote further development, improve coordination and cooperation through cooperation of international organizations. These border areas of cross-border economic cooperation are characterized as regions with low incomes, high unemployment, insufficient use of economic resources (capital and labor), but have high scientific activity, as there are a large number of universities and colleges that are centers of research, technological development and innovation, intensive education and training.*

*The presence of active regional innovation centers of the Slovak Technical University and Uzhhorod National University in the border areas makes it possible to introduce an innovative model of cross-border cooperation of economic entities, research institutions, whose main goal is to strengthen the integrated competitiveness of regions. This will be facilitated by positive changes in the formation of institutions of innovative development in Ukraine (creation of technology parks, science parks, industrial parks and clusters, etc.).*

*The cooperation of border regions in innovative development is promising, as they have a significant and insufficiently used for these purposes scientific and technical potential, the potential of production cooperation, supply of raw materials, components, technologies and know-how between Slovak and Ukrainian enterprises. Accordingly, the formation of international clusters in these areas and the support of these projects in the form of relevant intergovernmental agreements and programs is an extremely important issue in modern conditions. Various forms of interaction between investors and bodies of state executive power and local self-government are relevant for the Ukrainian side.*

*The scientific novelty lies in the substantiation of the main directions of development of cross-border economic cooperation in the Carpathian Euroregion in the context of sustainable spatial development on the example of Ukrainian-Slovak relations.*

*The results of the study are aimed at developing the practice of cross-border economic cooperation in the Carpathian Euroregion in the context of sustainable spatial development on the example of Ukrainian-Slovak relations.*

**Ключові слова:** *транскордонне економічне співробітництво, кластер, промисловий парк, зовнішньоекономічна діяльність, потенціал, прикордонні регіони, інноваційний розвиток.*

**Key words:** *cross-border economic cooperation, cluster, industrial park, foreign economic activity, potential, border regions, innovative development.*

**Постановка проблеми.** В умовах поточних світових трансформацій, які спричинені процесами глобалізації та з одночасним акцентом на локальних особливостях, важливим стає подальший розвиток транскордонного співробітництва. Особливо це є актуальним для України, оскільки розвиток процесів транскордонного співробітництва сприяє збільшенню рівня відповідності між умовами діяльності в Україні та країнах Європи, розбудові сприятливого соціально-економічного середовища за умов прагнення набути членства в Євросоюзі.

Зокрема, дієвий проект Карпатського Єврорегіону сьогодні перетворився на малоефективний інструмент інтенсифікації співпраці прикордонних регіонів Угорщини, Польщі, Румунії, Словаччини та України. Основна причина криється у неефективному використанні таких управлінських інструментів, як: макрополітична координація, державне економічне стимулювання; двостороння та багатостороння фінансова кооперація [1, с. 11-12].

Серед зазначених трьох основних управлінських інструментів особливо актуальною є макрополітична координація, адже цей інструмент підтримки транскордонного співробітництва вже неодноразово доводив важливість застосування, що підтверджується значною практикою роботи північноєвропейських інституцій, зокрема таких, як Баренцова Євро-Арктична Рада та Баренцова Регіональна Рада (створені у 1993 р.) [2, с. 4].

З огляду на зазначене, сьогодні зростає актуальність дослідження особливостей транскордонного співробітництва в контексті сталого просторового розвитку. Стратегічним пріоритетом аналітичного доробку у комплексі міждисциплінарних досліджень є узагальнення перспектив та актуального стану співробітництва прикордонних регіонів України та країн Центрально-Східної Європи, Словацької Республіки зокрема в контексті імплементації Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі між Україною та ЄС.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідження теоретичних і практичних засад транскордонного співробітництва, їх основні переваги та проблеми, які стримують розвиток виконували такі вітчизняні науковці як: В. Будкін, З. Варналій, М. Долішній, В. Кравців, Ю. Макогон, А. Мельник, Н. Мікуло, А. Мокий, О. Приходько, С. Устич та ін.

**Постановка завдання.** Метою статті є дослідження транскордонного економічного співробітництва в Карпатському Єврорегіоні в контексті сталого просторового розвитку.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Вже понад 20 років розвивається Українсько-словацьке транскордонне співробітництво, проте в останній період воно має сповільнену динаміку, що пов'язано з потужною пропагандистською діяльністю РФ [3, с. 33]. Тобто порушується сама суть транскордонного співробітництва, яке в своїй основі – «це спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної національним законодавством» [4]. Хоча загалом, транскордонне економічне співробітництво України та Словаччини характеризується дружніми партнерськими відносинами без суттєвих наслідків від поточних геополітичних викликів [3, с. 38].

Більшість видів державної співпраці України та Словацької Республіки здійснюється через спільний кордон, який порівняно невеликий (всього 98,3 км), а уряди та повноважні відомства обох країн працюють

практично синхронно.

Співпраця Закарпатської області України та Східної Словаччини має багаторічні традиції, проте її сучасна форма, інтенсивність і ефективність узагалі не співвідносні з поточними потребами і можливостями [2, с. 10]. Тобто сучасний рівень транскордонної співпраці залишається в своїй більшості невисоким і формальним.

В Україні цьому факту на законодавчому рівні надають вагому увагу. Зокрема, у 2016 р. була затверджена Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки, де пріоритетами транскордонного співробітництва із Словацькою Республікою є: співпраця у сфері реформування органів місцевого самоврядування; забезпечення розвитку туристично-рекреаційного потенціалу прикордонних регіонів; виконання культурно-мистецьких програм; введення спрощеного механізму малого прикордонного руху та розширення території його дії; удосконалення та спрощення механізму малого прикордонного руху, модернізація та реконструкція пунктів пропуску на українсько-словацькому кордоні; мінімізація негативних наслідків впливу виробничої діяльності на соляних рудниках у смт. Солотвино Тячівського району Закарпатської області [5]. Чітко визначені у Програмі основні пріоритети співпраці мали б забезпечити ґрунтовні результати, але з плином часу, вже сьогодні можна констатувати про низьку ефективність даних заходів, відсутність істотних змін у залученні додаткового капіталу та праці.

Тривала співпраця між Україною та Словаччиною є дуже важливою для обох країн, а їх суттєва кількість білатеральних міжнародних угод забезпечують базис для розвитку двосторонніх відносин. Проте, існуюча практика офіційних відносин на національному чи державному рівні майже відсутня на рівні прикордонних регіонів з причин нехтування утворенням рівноцінних партнерських установ, що в подальшому стримує ефективні та успішні транскордонні ініціативи [6, с. 3].

Протягом останніх десятиліть у Словаччині й Україні відбулись суттєві соціально-економічні зміни, що пов'язані з відходом від практики централізованого планування системи економіки та трансформацією економічних і політичних організацій після здобуття незалежності [6, с. 8]. Однак, парадоксальним є факт того, що рівень розвитку цих країн має дуже різні результати, значні регіональні відмінності. Разом з цим вони є порівнюваними за національними рахунками та соціально-економічними показниками.

Після згорання основних проявів світової фінансової та економічної кризи відбувалося відновлення економік України і Словацької Республіки, яке супроводжувалось суттєвим зростанням обсягів зовнішньоторговельного двостороннього товарообігу між країнами у порівнянні з попередніми періодами.

Словацька Республіка інвестує щорічно в економіку України близько 71-100 млн дол. США, що складає близько 0,15-0,25 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій (табл. 1), залучених до української економіки, а на території України було створено понад 200 підприємств із словацьким капіталом. Найбільший обсяг інвестицій із Словацької Республіки спрямовано до промисловості – 38,9 % від всіх словацьких інвестицій до України, у видобувну промисловість – 23,4 %, до переробної промисловості – 15,5 % загальної суми словацьких інвестицій до України [7].

Таблиця 1.

**Динаміка прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) України і Словаччини, млн. дол. США**

Країни	2014	2015	2016	2017	2018
Прямі іноземні інвестиції в Україну, всього	53 704,0	38 356,8	32 122,5	31 230,3	31 606,4
в т.ч. із Словаччини	99,7	74,2	72,2	71,1	74,9
Прямі іноземні інвестиції з України, всього	6 702,9	6 456,2	6 315,2	6 346,3	6 322,0
в т.ч. у Словаччину	*	*	*	0,3	0,4

*\*Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації*

Визнаючи важливість розвитку зовнішньоекономічної діяльності, яка є одним з найважливіших напрямів підвищення ефективності економіки кожної країни, за 2000-2018 рр. відбувається її зростання (табл. 2) [7].

Таблиця 2.

**Динаміка зовнішньоекономічної діяльності України і Словаччини**

Країни	2000	2005	2010	2015	2018
Експорт товарів, млн. дол. США	230,9	507,7	568,2	468,5	863,9
Імпорт товарів, млн. дол. США	124,4	304,0	442,6	346,3	525,9
Експорт давальницької сировини, тис. дол. США	1317,2	–	–	–	102,5
Імпорт давальницької сировини, тис. дол. США	2966,6	18551,5	11610,6	15095,8	19063,0
Експорт послуг, млн. дол. США	8,1	49,2	50,6	26,8	44,6
Імпорт послуг, млн. дол. США	6,2	17,5	18,2	101,8	118,4

Результати зовнішньоекономічної діяльності є доволі позитивними, оскільки зросла загальна вартість експортно-імпорتنих операцій, крім того скоротився експорт давальницької сировини та збільшився відповідний імпорт.

Сьогодні транскордонне співробітництво України зі Словаччиною здійснюється як на міждержавному рівні, так і на рівні територіальних громад, їх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади та сприяє: соціальній та економічній конвергенції прикордонних регіонів обох країн та створенню нових можливостей для розвитку [3, с. 35]. Їх економічні відносини характеризуються міцними зв'язками в межах Європейського Союзу та залежністю Словацької Республіки від європейського ринку. Важливим елементом співпраці Словаччини та України є передача досвіду європейської та євроатлантичної інтеграції.

Наявність та функціонування системи двостороннього узгодження усього спектру питань міждержавних відносин, в тому числі взаємодії прикордонних регіонів дозволили двом державам постійно тримати в полі зору такі фактори геополітичної ситуації як необхідність коригування міжнародно-правових пактів двостороннього співробітництва з урахуванням позиції ЄС, який виступає як потужний партнер і регулятор євроінтеграційної співпраці, поєднання національних інтересів і засад соціально-економічної та міграційної політики європейського співтовариства [8, с. 137-138].

Прикордонні регіони Словаччини й України, що досліджуються в межах транскордонного економічного співробітництва належать до регіонів з низькими доходами, високим рівнем безробіття, недостатнім використанням економічних ресурсів (капіталу і праці) [6, с. 9-14]. Такі висновки свідчать про те, що існує невикористаний потенціал та потреба у сприянні подальшому розвитку, покращенні координування і співпраці через співробітництво міжнародних організацій.

Україна та Словаччина володіють достатнім потенціалом для нарощування співпраці як на міждержавному, так і на міжрегіональному рівні, обміну практичним досвідом і технологіями реформування багатьох галузей економічного і суспільного життя. Зокрема, у докризову добу рушійними факторами високих темпів зростання словацького ВВП та експорту виступали значні внутрішній та зовнішній попит, попит на інвестиції, позитивна динаміка зайнятості та заробітної плати. Збільшенню експорту і зараз сприяє запуск нових експортних виробництв, автомобільних підприємств так званого Центрально-Європейського Детройту [9, с. 180].

З 1 січня 2009 р. в Словаччині введено в обіг євро. Результативними виявилися фіскальна, банківська, адміністративна, податкова, пенсійна, соціальні реформи, приватизація ряду державних монополій у енергетичному, банківському та телекомунікаційному секторах, законодавче стимулювання інвестиційного процесу. Здійснені в період 1999-2008 рр., вони принесли Словаччині світове визнання як країни-реформатора в 2005 р., вивели в першу трійку східноєвропейських країн за показниками ВВП на душу населення в 2009 р., на перші позиції в Європейській економічній спільноті (European Economic Community, ЕЕС) за зменшенням податкового навантаження [10, с. 20-21].

Велику ресурсну та інвестиційну привабливість має економіка України і її регіони. Це зокрема людські та інтелектуальні ресурси, надра, сільськогосподарські, водні та лісові угіддя, висока (на рівні світових показників) забезпеченість основними фондами, розвинена соціальна інфраструктура [11, с. 21-22].

Позитивних можливостей для українсько-словацької співпраці додають вступ України до Світової організації торгівлі та приєднання її до європейського енергоринку. У середньостроковій перспективі нових якісних змін двостороннє співробітництво знає після підписання угод між Україною та Євросоюзом про асоціацію та всеосяжну зону вільної торгівлі, безвізовий режим та набуття Україною статусу асоційованого члена європейського співтовариства. Імплементацию угод України та Євросоюзу з цих питань віднесено до найвищих пріоритетів зовнішньої політики України [12, с.17-18].

Світова економічна криза 2008-2010 рр., її драматичний перебіг в Україні та Словаччині, що мав наслідком відчутний спад ВВП, вказали на ключові виклики для обох держав, які вимагають енергійних і нетрадиційних рішень. В першу чергу це спільні для партнерів проблеми енергетичної безпеки, демографічні проблеми, безробіття і гнучкості ринку праці, переборення корупції та забезпечення прозорого державно-приватного партнерства. Актуальними залишаються необхідність диверсифікації виробництва та переборення депресивності і нерівномірності розвитку окремих територій [13, с. 4-21].

Словацькі дослідники відзначають також такі важливі проблеми як збільшення регіональних відмінностей, концентрацію високих показників частки ВВП на душу населення, прямих іноземних інвестицій, збережених робочих місць на заході країни у порівнянні з високим безробіттям, недостатнім залученням коштів ЄС у східній Словаччині, великим розривом у показниках ВВП у різних регіонах країни. Недостатніми вважаються ділові контакти підприємницьких кіл Словаччини та Закарпатської області України, в економіці якої працювало 66 спільних українсько-словацьких підприємств і було залучено словацьких інвестицій в розмірі близько 9 млн дол. США [14, с. 89].

Негативними і водночас спонукаючими чинниками для України є велика зношеність основних фондів та інфраструктури, необхідність остаточного формування ринку землі. На часі якомога швидші імплементация нового Податкового Кодексу, ухвалення стабільного законодавства щодо стимулювання та гарантій іноземних інвестицій, завершення адміністративної, судової та освітньої реформ, здійснення переходу до страхової медицини.

У після-кризову добу в середовищі істеблшменту обох країн стає все більше прихильників того, що

імперативом подолання наслідків кризи, створення надійного підґрунтя для забезпечення сталого розвитку і підвищення якості життя як для Словаччини, так і для України є рух до економіки, що базується на знаннях та інноваціях, використання потенціалу прикордонних регіонів.

Пошук нових орієнтирів українсько-словацького співробітництва веде до неминучої констатації, що економіки України та Словаччини, зокрема їх прикордонні регіони являють собою один з найпривабливіших в Центральній та Східній Європі плацдармів світового аутсорсингу, зокрема в таких галузях машино- і приладобудування як автомобільна електротехнічна і електронна промисловість, виробництво необхідних для них компонентів.

Українсько-словацьке прикордоння, як привабливий плацдарм світового аутсорсингу, спирається на розмаїті транспортно-логістичні можливості для забезпечення усього комплексу мультимодальних перевезень. Близькість підприємств України та Словаччини до потенційних споживачів, високий рівень розвитку існуючої транспортної мережі у вигляді залізниць, автомобільних доріг, водних та повітряних шляхів та їх високий інвестиційний рейтинг, закріплений належністю до 5-го Критського транспортного коридору є дуже перспективним.

Широкі можливості для конкретизації транскордонного співробітництва, створення нових робочих місць надають інвестиційні проекти в транспортно-логістичній та енергетичній галузях, реалізація яких здійснюється чи передбачена на українсько-словацькому кордоні. Це, насамперед, експлуатація діючих та будівництво нових ліній електропередач, які постачають електроенергію на експорт в Словацьку Республіку та інші країни ЄС в рамках європейського енергетичного острова, а також міжнародні проекти будівництва автомагістралей 5-го та 7-го транспортних коридорів [15].

Перспективною є співпраця прикордонних регіонів в інноваційному розвитку, які мають значний і в недостатній мірі використовуваний для цих цілей науково-технічний потенціал. Так, у Закарпатській області України наявні 16 наукових академічних вузівських та відомчих установ, що здійснюють діяльність в багатьох десятках напрямків наукових і дослідно-конструкторських робіт [7].

Адекватною відповіддю органів державно-виконавчої влади та місцевого самоврядування України та Словаччини стало прийняття середньострокових (на період до 2017 р., 2020 р.) регіональних програм сталого розвитку регіонів та рамкових угод про транскордонне співробітництво, в яких передбачена активізація міжнародної співпраці в інвестиційно-інноваційних проектах. Цій же меті відповідає розгортання в прикордонних регіонах діяльності мережі державних, комунальних та корпоративних регіональних інноваційних центрів, інвестиційних агентств та агентств регіонального розвитку [16].

Постійною інтелектуальною та методологічною платформою в інтенсифікації інвестиційно-інноваційної складової транскордонного співробітництва здатні стати регіональні ТПП (торгово-промислові палати) та громадські формування Карпатського Євросереєнну.

Грунтовним є напрям розвитку щодо створення індустріальних парків і кластерів на території Словацької Республіки та позитивні передумови формування кластеру автомобільної і електронної промисловості в Карпатському регіоні України (на території Закарпатської, Львівської, Волинської та Івано-Франківської областей), оскільки потенціал виробничої кооперації, поставок сировини, компонентів, технологій та know-how між словацькими та українськими підприємствами доволі значний.

Актуальними для української сторони на нинішньому етапі є різні форми взаємодії інвесторів та органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування. Заслугує особливої уваги використовувана в 1999-2009 рр. Словацькою Республікою політика стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, яка включала:

- захування вартості проектних, будівельних робіт по облаштуванню митної інфраструктури, підключенню до інженерних мереж в обсяги майбутніх платежів з податку на прибуток;
- звільнення від дольової участі в розвитку інженерної соціальної інфраструктури на територіях сіл, районів;
- відшкодування частини витрат підприємств (до 50 %) на підготовку та перепідготовку кадрів;
- резервування земельних ділянок для реалізації інвестиційних проектів з мінімальними ставками орендної плати, або ціни при викупі, передача в концесію;
- передача майнових комплексів державної, комунальної власності для реконструкції, або в концесію з правом послідуочого викупу;
- фіксація цих та інших форм державно-приватного партнерства у формі трьохсторонніх договорів на реалізацію інвестпроектів між державою, інвестором та місцевою громадою.

Наявністю у прикордонних районах активних регіональних інноваційних центрів Словацького технічного університету та Ужгородського національного університету [17, с. 12-13] робить реальним запровадження інноваційної моделі прикордонного співробітництва господарських суб'єктів, наукових установ, для яких головною метою є посилення інтегральної конкурентоспроможності регіонів. Цьому сприятимуть позитивні зміни у формуванні інституцій інноваційного розвитку в Україні (створення технопарків, наукових парків тощо), підготовка урядом України проекту Закону України «Про території перспективного розвитку».

Надійною змістовною основою інвестиційно-інноваційного співробітництва прикордонних регіонів України та Словаччини можуть стати не тільки виробничо-коопераційні зв'язки підприємств транснаціональних корпорацій, які діють як на територіях Словаччини так і України, а також інтенсивні науково-технічні і освітні обміни між вузами Закарпатської області України та Пряшівського і Кошицького

самоврядних країн Словачької Республіки.

Саме в українсько-словацькому прикордонні сформувалися точки високої інвестиційної активності, які потребують підтримки урядів обох країн. Це зокрема Чірна-над-Тісов (СР) та Соломоново (Україна), де визріли об'єктивні передумови утворення масштабного міжнародного транспортно-логістичного комплексу з розбудовою системи логістичних складів на Словацькій території, індустріального парку на українській території та нового мостового переходу через річку Тиса.

На українсько-словацькому кордоні продовжується створення індустріального парку «Соломоново» (автомобілебудування) за участю ЗАТ «Єврокар» та індустріального парку «Розівка» (автоагрегатна промисловість) з участю ТОВ «Ядзакі-Україна» та їх девелоперів і постачальників «Фольксваген – Братислава», «ПЕК-Словаччина» та «Ядзакі-Міхаловце», де в майбутньому планується створення транскордонних парків.

Індустріальний парк «Соломоново», як одна з найбільш перспективних інвестиційних промислових площадок Центрально-Східної Європи, має регіональні конкурентні переваги: кордон з 4-ма країнами Європейського Союзу; у радіусі 1000 км ринки збуту до 500 млн. споживачів; у межах однієї доби доступ до найбільших ділових центрів Центрально-Східної Європи; 19 контрольно-пропускних пункти, в т.ч.: 8 міжнародних, 3 міждержавні, 5 пунктів спрощеного переходу; розвинута мережа залізно-дорожніх шляхів (1476 км), залізно-транспортний вузол в м. Чоп; близькість до розвинутих центрів повітряного сполучення (міжнародні аеропорти в містах Ужгород, Дебрецен, Кошице, Львів); 2 км до кордону з Угорщиною; 40 км до автобану М5, що з'єднує індустріальний парк з Будапештом, Віднем, Прагою, Братиславою, Трієстом, Салоніками; у радіусі 2-х км три залізничних контрольно-пропускних пункти: Словаччини, Угорщини та України; наявність власного залізничного терміналу та 4 залізничні колії (широкі та вузька) дозволяють транспортувати вантаж в країни ЄС та СНД; енергопостачання потужністю 52 МВт за рахунок власної понижуючої трансформаторної електростанції; у безпосередній близькості знаходиться ПрАТ «Єврокар» – офіційний виробник марок Volkswagen AG в Україні, а в радіусі 50 км функціонують виробники всесвітньо-відомих транснаціональних корпорацій у сфері автопрому; преференційний режим на території індустріального парку, закріплений діючим законодавством України.

Ресурсні переваги Індустріального парку «Соломоново»: нижча вартість електроенергії для промислових споживачів ніж у сусідніх країнах ЄС; нижчий рівень оплати праці ніж у сусідніх країнах ЄС; наявність вільної кваліфікованої робочої сили (у радіусі 30 км проживає понад 220 тис.чол); потужний регіональний науковий центр – 6 ВуЗІВ, де навчаються понад 21 тис. студентів; розвинута мережа закладів професійно-технічної освіти.

Враховуючи географічне розташування міст Ужгород та Мукачеве, Мукачівський транспортно-логістичний мультимодальний центр на базі залізниць та аеропортів може стати полюсом транскордонного транспортного кластеру.

Взаємодопомога функціональних можливостей індустріальних центрів та логістичних парків значно збільшує їх конкурентоспроможність у залученні інвестицій: індустріальні парки створюють додаткові замовлення на перевезення для суб'єктів логістики, а розвинена транспортна інфраструктура, наявна в логістичних центрах, приваблює інвесторів до індустріальних парків. При цьому інвестиційна привабливість України значно підвищиться.

Така система індустріальних парків з елементами логістики, в тому числі транскордонних, стане основою формування транскордонного кластеру, який разом з іншими аналогічними структурами на кордонах України з Словаччиною, іншими країнами ЄС ввійде в кластер національних проектів.

Створення транскордонних індустріальних парків з елементами логістики у прикордонних областях України та Словаччини поглибить кооперацію між суб'єктами господарювання України та країн Євросоюзу, підвищить конкурентоспроможність регіонів, покращить стимулювання інвестиційної активності, забезпечить сталий розвиток територій на базі інноваційного розвитку економіки та впровадження новітніх технологій.

Вищевказані та інші точки високої інтеграційної активності на українсько-словацькому кордоні заслуговують, з нашого погляду, на застосування до них з боку урядів України та Словаччини статусів міжнародних (спільних) утворень за зразком прикордонних індустріальних парків і логістичних кластерів, притаманних спільній інвестиційно-інноваційній діяльності ділових кіл ряду європейських країн.

Отже, на основі аналізу досвіду трансформації словацької економіки та потенціалу інвестиційно-інноваційної складової українсько-словацького співробітництва, в тому числі у прикордонних регіонах, вимагає цілого ряду додаткових рекомендацій на адресу органів державної влади та місцевого самоврядування Словачької Республіки та України. На нашу думку, найбільш важливими є:

- приведення схеми інвестиційних процесів у відповідність до стандартів ринкової економіки. Розробка і ухвалення Державної стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку та Інвестиційного Кодексу України;
- вдосконалення податкових та митних режимів для суб'єктів інвестиційної та інноваційної діяльності на території України, зокрема прикордонних територіях, у відповідності до стандартів ЄС, Кіотської Конвенції щодо спрощення та гармонізації митних процедур та отриманого на цій базі словацькими партнерами досвіду стимулювання інвестиційної та інноваційної активності;
- надання інвесторам гарантій щодо стабільності законодавчої бази протягом тривалого періоду та прозорих процедур її змін;
- резервування земельних ділянок державної власності для реалізації інвестиційних проектів промислового виробництва (Greenfield), розміщення індустріальних парків, логістичних центрів в умовах

створення ринку землі;

– цілеспрямована передача застарілих підприємств державної та комунальної власності для здійснення проектів реконструкцій (Brownfield);

– створення комунікативних та тренінгових каналів та програм словацько-українського трансферу технологій та досвіду Словаччини щодо укладання та імплементації трьохсторонніх договорів на реалізацію інвестиційних та інноваційних проектів із фіксованою відповідальністю (держава – інвестиційний клімат, гарантії, стимули, інфраструктура; інвестор – капіталовкладення, обсяги, розрахунки з бюджетами і фондами, робочі місця; місцеве самоврядування – земельні ресурси, місцева інфраструктура, сприяння у рекрутингу персоналу).

**Висновки з проведеного дослідження.** Проведене дослідження транскордонного співробітництва в контексті сталого просторового розвитку на прикладі українсько-словацьких відносин показало, що дані території Карпатського Євросоюзу мають значний невикористаний потенціал та суттєву потребу у сприянні подальшому розвитку, покращенні координування і співпраці через співробітництво міжнародних організацій. Дані прикордонні території транскордонного економічного співробітництва характеризуються як регіони з низькими доходами, високим рівнем безробіття, недостатнім використанням економічних ресурсів (капіталу і праці), проте мають високу наукову активність, оскільки тут знаходиться велика кількість університетів та коледжів, що є центрами наукових досліджень, технологічного розвитку та інновацій, інтенсивного навчання та підготовки кадрів.

Наявність у прикордонних районах активних регіональних інноваційних центрів Словацького технічного університету та Ужгородського національного університету робить реальним запровадження інноваційної моделі прикордонного співробітництва господарських суб'єктів, наукових установ, для яких головною метою є посилення інтегральної конкурентоспроможності регіонів. Цьому сприятимуть позитивні зміни у формуванні інституцій інноваційного розвитку в Україні (створення технопарків, наукових парків, індустріальних парків і кластерів тощо).

Перспективною є співпраця прикордонних регіонів в інноваційному розвитку, які мають значний і в недостатній мірі використовуваний для цих цілей науково-технічний потенціал, потенціал виробничої кооперації, поставок сировини, компонентів, технологій та know-how між словацькими та українськими підприємствами. Відповідно надзвичайно актуальним питанням в сучасних умовах є формування міжнародних кластерів у цих галузях та супровід цих проектів у вигляді відповідних міжурядових угод і програм. Актуальними для української сторони є різні форми взаємодії інвесторів та органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування.

#### **Бібліографічний список.**

1. Устич С. Через інновації – до ефективного співробітництва. К *inovácii slovensko – ukrajinskej cezhraničnej spolupráce*. Marian Gajdoš, Serhij Ustyč (eds.). Čiastkové výstupy z riešenia projektu CBC 01030. 2017. Košice. С. 11-19.
2. Через інновації до ефективної співпраці. Братислава-Кошиці-Україна. 2017. 12 с.
3. Тодоров І. Транскордонне співробітництво Словаччини і України в контексті сучасних геополітичних викликів Marian Gajdoš, Serhij Ustyč (eds.). Čiastkové výstupy z riešenia projektu CBC 01030 (prezentované na stretnutí riešiteľov a expertov v Starej Lesnej 16 – 17 marca 2017). 2017. Košice. С. 29-39.
4. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995\\_106](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_106)
5. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 554. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 2.01.2019).
6. Гайдош М., Устич С. та ін. Від аналізу до конкретних дій: Інноваційні підходи до зміцнення транскордонного співробітництва між Словаччиною та Україною: Звіт. Кошиці. Центр суспільних і психологічних наук Словацької академії наук. 2017 р. 62 с.
7. Державна служба статистики України. URL: [www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
8. Приходько В. Відносини України з ЄС і державами Центрально-Східної Європи в контексті євроінтеграційних процесів. Карпатика. Вип. 22. Проблеми історії, політології, етнології та літературознавства. Ужгород: В-во УжНУ, 2003, С. 136-139.
9. Миколайчук М. Економічна політика регіонального розвитку в умовах глобалізації. Київ: «К.І.С.», 2009.
10. Бенч В. Словацька республіка: досвід трансформації, економічні та соціальні реформи пов'язані із світовою економічною кризою та обмін ноу-хау з Україною. Пряшів: В-во АДІН, 2009.
11. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України. Державне агентство України з інвестицій та інновацій. Київ: «Київська типографія», 2006.
12. Україна ХХІ століття. Стратегія Реформ і суспільної консолідації: Експертна доповідь Національного інституту стратегічних досліджень. Укладач А.В.Єрмолаєв. К.: НІСД, 2010.
13. Жаліло Я. А., Бабанін О. С., Белінська Я. В. та ін. Економічна криза в Україні. За ред. Жаліло Я.А. Київ: НІСД, 2009.
14. Приходько В. О. та ін. Регіональна політика ЄС після його розширення. Аналітичні оцінки.



Ужгород: В-во «Ліра», 2004.

15. SMT. URL: <http://www.sme.sk/>.

16. Хименко О. А. Регіональні аспекти інноваційної політики. Інвестиції та інноваційний розвиток. Науково-практичний бюлетень Держінвест України, 2008. №1. С. 47.

17. ACSEE. Best practices across partner regions in automotive industry. April 2010. P. 12-13. URL: [www.autoclusters.eu](http://www.autoclusters.eu).

### Referenses.

1. Ustych, S. (2017), "Through innovation - to effective cooperation", *Cherez innovatsii – do efektyvnoho spivrobitnytstva. Pro novovvedennia slovatsko - ukraïnskoho transkordonnoho spivrobitnytstva* [On the innovation of Slovak - Ukrainian cross - border cooperation]. Čiastkové výstupy z riešenia projektu CBC 01030. 2017. Košice. pp. 11-19.

2. *Cherez innovatsii do efektyvnoi spivpratsi*, (2017) [Through innovation to effective work]. Bratislava-Košytsi-Ukraina, Ukraina.

3. Todorov, I. (2017), "Cross-border cooperation between Slovakia and Ukraine in the context of current geopolitical challenges", *Transkordonne spivrobitnytstvo Slovachchyny i Ukrainy v konteksti suchasnykh heopolitychnykh vyklykiv. Pro novovvedennia slovatsko - ukraïnskoho transkordonnoho spivrobitnytstva* [On the innovation of Slovak - Ukrainian cross - border cooperation]. Čiastkové výstupy z riešenia projektu CBC 01030. 2017. Košice. pp. 29-39.

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1980), Convention "European Outline Convention on Transfrontier Cooperation between Territorial Communities or Authorities", available at: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995\\_106](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_106) (Accessed 06 April 2019).

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), "On approval of the State Program for the Development of Cross-Border Cooperation for 2016-2020", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF#Text> (Accessed 14 April 2019).

6. Gaidosh, M., Ustych, S. etc. (2017), *Vid analizu do konkretnykh dii: Innovatsiini pidkhody do zmitsnennia transkordonnoho spivrobitnytstva mizh Slovachchynoiu ta Ukrainoiu* [From analysis to concrete actions: Innovative approaches to strengthening cross-border cooperation between Slovakia and Ukraine], Report. Center for Social and Psychological Sciences of the Slovak Academy of Sciences, Kosice, Slovakia.

7. State Statistics Service of Ukraine (2019). available at: [www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua) (Accessed 16 April 2019).

8. Prykhodko, V. (2003), "Ukraine's relations with the EU and the countries of Central and Eastern Europe in the context of European integration processes", *Karpatyka, Problemy istorii, politolohii, etnologii ta literaturoznavstva*, vol. 22, pp. 136-139.

9. Mykolaichuk, M. (2009), *Ekonomichna politka rehionalnoho rozvytku v umovakh hlobalizatsii* [Economic policy of regional development in the context of globalization], K.I.S., Kyiv, Ukraine.

10. Bench, V. (2009), *Slovatska respublika: dosvid transformatsii, ekonomichni ta sotsialni reformy poviazani iz svitovoiu ekonomichnoiu kryzoiu ta obmin nou-khau z Ukrainoiu* [Slovak Republic: experience of transformation, economic and social reforms related to the global economic crisis and exchange of know-how with Ukraine], ADIN, Priashiv, Slovakia.

11. Derzhavne ahentstvo Ukrainy z investytsii ta innovatsii (2006), *Problemy zaluchennia inozemnykh investytsii v ekonomiku Ukrainy* [Problems of attracting foreign investment into the economy of Ukraine], Kyivska typohrafiia, Kyiv, Ukraine.

12. Iermolaiev, A.V. (2010), *Ukraina KhKhI stolittia. Stratehiia Reform i suspilnoi konsolidatsii* [Ukraine of the XXI century. Strategy of Reforms and Social Consolidation]: Ekspertna dopovid Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen, NISD, Kyiv, Ukraine.

13. Zhalilo, Ya. A., Babanin, O. S., Belinska, Ya. V. etc. (2009), *Ekonomichna kryza v Ukraini* [Economic crisis in Ukraine]. NISD, Kyiv, Ukraine.

14. Prykhodko, V. O. etc. (2004), *Rehionalna polityka YeS pislia yoho rozshyrennia* [EU regional policy after its enlargement]. Analitichni otsinky, Lira, Uzhhorod, Ukraine.

15. SMT. Available at: <http://www.sme.sk/> (Accessed 18 April 2019)

16. Khymenko, O. A. (2008), "Regional aspects of innovation policy. Investment and innovative development" *Naukovo-praktychnyi biuletyn Derzhinvest Ukrainy*, vol. 1, pp. 47.

17. ACSEE. Best practices across partner regions in automotive industry. April 2010. P. 12-13. available at: [www.autoclusters.eu](http://www.autoclusters.eu) (Accessed 15 April 2019).

Стаття надійшла до редакції 20.10.2019 р.